МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ

Civil Diplomacy Foundation

СТРАТЕГІЧНИЙ ДІАЛОГ №4

Ключові сектори сталого економічного співробітництва: енергетика, продовольча безпека та водні ресурси

Дата	2 квітня 2026 року
Формат	Онлайн (Zoom), 119 хвилин
Учасники	18 осіб: Центральна Азія — 14, Україна — 4

1. Геополітичний контекст

Четвертий стратегічний діалог зосередився на секторах, що мають фундаментальне значення для довгострокової стабільності регіону: енергетика, продовольча безпека та водні ресурси. Саме в цих сферах геополітична конкуренція є найбільш інтенсивною — і водночас найбільш очевидними є структурні можливості для альтернативного партнерства з Україною.

Що декларує Москва: енергетика та агросектор як інструменти стратегічного утримання

Росія є другим виробником нафти у світі; Казахстан — 11-м, Туркменістан — 12-м за газом. Казахстан забезпечує близько 40% світового видобутку урану. У цих умовах Москва вибудовує системну модель енергетичної взаємозалежності: КТК-нафтопровід через Новоросійськ залишається основним маршрутом казахстанської нафти на світові ринки. Паралельно «Росатом» виграв тендер на будівництво АЕС «Балхаш» у Казахстані (16 млрд дол.), а також реалізує атомні проєкти в Узбекистані та Таджикистані.

В агросекторі Росія є основним постачальником пшениці до Кыргизстану та Таджикистану, ключовим ринком збуту для плодоовочевої продукції Узбекистану (42,1% всього експорту). З 2025 року Мінекономрозвитку РФ субсидує транспортні витрати для російських імпортерів агропродукції з Узбекистану.

Ключовий висновок: Росія свідомо формує «замкнуті» енергетичні та продовольчі ланцюги, що мінімізують зовнішню диверсифікацію. Саме тому пропозиція України у сфері відновлюваної енергетики, агротехнологій та водного менеджменту є стратегічно важливою альтернативою — вона пропонує модернізацію без залежності.

На тлі цього контексту Аральська криза постає як символічний маркер системного провалу радянської та пострадянської моделі управління водними ресурсами. Скорочення об'єму Аральського моря на 90% є наслідком нераціонального зрошення та відсутності міждержавної координації — і є прямим попередженням щодо ризиків поточного управління водними ресурсами регіону. Україна, яка має досвід водогосподарського менеджменту та цифрових рішень для сільського господарства, може запропонувати практичну альтернативу.

2. Аналіз дискусії

2.1. Енергетика: від конкуренції до кооперaційних моделей

Учасники розглянули можливості інтеграції енергетичних систем з акцентом на взаємодоповнюваність ресурсів. Центральна Азія має значний надлишковий енергетичний потенціал — передусім гідроенергетика (Киргизстан, Таджикистан) та вуглеводні (Казахстан, Туркменістан). Україна, у свою чергу, переживає енергетичний дефіцит внаслідок руйнування інфраструктури та водночас має компетенції у сфері відновлюваної енергетики та сітьового менеджменту. Особливу увагу учасники приділили перспективам формування водневого коридору з орієнтацією на європейський ринок: Центральна Азія як виробник зеленого водню, Україна — як транзитний хаб та постачальник до ЄС.

2.2. Продовольча безпека: від конкуренції до кооперації

Дискусія підтвердила тезу, що Україна і країни ЦА не є конкурентами на продовольчих ринках — вони є природними партнерами з взаємодоповнюваними профілями. Україна є глобальним експортером зернових, олійних та продовольчих технологій; країни ЦА — постачальниками бавовни, фруктів, овочів та потенційними споживачами агротехнологічних рішень. Ключовою ідеєю дискусії стала концепція спільних агропромислових кластерів: переробка сировини країн ЦА із застосуванням українських технологій та логістичним виходом на ринок ЄС. Окремо обговорювалося значення синхронізації логістичних ланцюгів — особливо в контексті Середнього коридору як нового маршруту для агропродукції.

2.3. Водні ресурси: критичний виклик та нові можливості для партнерства

Водна проблематика виявилася найбільш гострою темою діалогу. Учасники констатували, що дефіцит водних ресурсів у регіоні ЦА є не лише екологічною, а й геополітичною проблемою: залежність Узбекистану та Туркменістану від річок, що беруть початок у Киргизстані та Таджикистані, є потенційним джерелом міждержавної напруженості. Обговорювалися цифрові системи управління водою, модернізація іригаційної інфраструктури та можливості для транскордонного партнерства. Аральська криза наводилася як аргумент на користь термінового переходу до нових моделей водокористування. Україна може запропонувати досвід управління великими річковими басейнами та технологічні рішення для точного зрошення.

2.4. Спільний знаменник: від стратегічних обговорень до інституційних механізмів
Учасники одностайно констатували, що потенціал співпраці у всіх трьох секторах є беззаперечним — і що головним бар'єром є не відсутність інтересу, а дефіцит інституційних механізмів для реалізації спільних проєктів. Дискусія зафіксувала запит на конкретні формати: спільні пілотні проєкти, платформи для обміну технологіями, механізми фінансування та оцінки потреб. Тривалість заходу (119 хвилин — найдовший у серії) та активна участь 14 представників ЦА свідчать про найвищий рівень зацікавленості серед усіх діалогів.

3. Результати опитування (Mentimeter)

Під час заходу проведено інтерактивне опитування Mentimeter. У різних запитаннях взяли участь від 12 до 13 учасників із 16 зареєстрованих.

3.1. Пріоритетний сектор для сталої співпраці

13 відповідей із 16; рейтингування чотирьох секторів

#	Сектор	Характер розподілу
1	**Енергетика**	8 голосів на 1-му місці — абсолютний лідер; 3 голоси на 2-му
2	**Сільське господарство та продовольча безпека**	4 голоси на 1-му місці; рівномірний розподіл на 2–4-му
3	**Всі однаково важливі**	3 голоси на 1-му і 4-му місці — поляризована оцінка
4	**Водні ресурси**	2 голоси на 1-му і 3-му місці; середній пріоритет

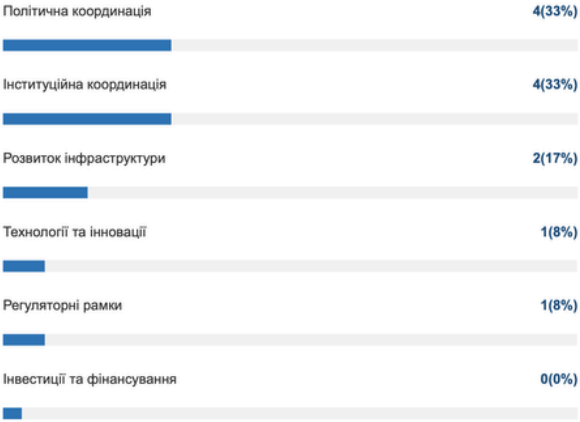
Висновок: Енергетика є безумовним пріоритетом для учасників — 62% поставили її на перше місце. Це відображає як об'єктивну структурну роль енергетики в економіці ЦА, так і гостроту енергетичних потреб України. Значна частка тих, хто вважає всі сектори однаково важливими, підтверджує міжсекторну взаємозалежність.

МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ

Civil Diplomacy Foundation

3.2. Критичні фактори для розвитку сталої співпраці

12 відповідей із 16

Висновок: Політична та інституційна координація домінують як рівнозначні пріоритети (по 4 голоси кожна). Показово, що «інвестиції та фінансування» не отримали жодного голосу — учасники вважають брак коштів менш критичним, ніж брак координації та політичної волі. Це важливий сигнал: проблема не у відсутності ресурсів, а у відсутності інституційного каркасу для їх залучення та використання.

3.3. Головний виклик або ризик для співпраці

13 відповідей із 16; 17 голосів загалом

logistics
2 відповіді
politics
2 відповіді

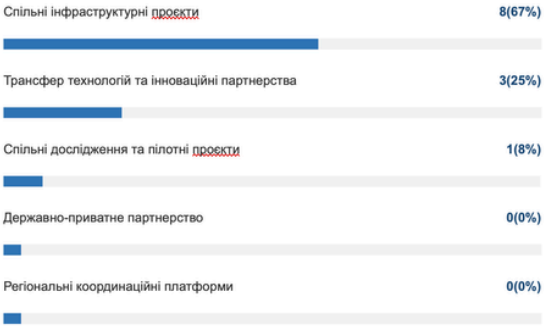
Інші відповіді (по 1 голосу):

distance • influence of russia • instability • investments • putin • russia • war • «безпека» • «бізнес практики» • «логістика» • «логістика» (укр.) • «плохая екологія» • «політична воля»

Висновок: Вперше у серії «logistics» та «politics» поділили першість як рівнозначні бар'єри (по 2 голоси). Показово, що «influence of russia», «putin» та «russia» разом названі тричі — це прямий сигнал від учасників щодо усвідомлення геополітичного тиску. «Плохая екологія» як окремий ризик підкреслює унікальну для цього діалогу екологічну проблематику.

3.4. Найефективніший формат для досягнення довгострокової сталості

12 відповідей із 16

Висновок: Спільні інфраструктурні проєкти отримали переконливу підтримку — 67% голосів. Це прямо корелює з визначенням енергетики як пріоритетного сектору та запитом на інституційні механізми реалізації. Трансфер технологій (25%) є другим вибором — що підтверджує інтерес до модернізаційної, а не суто комерційної моделі співпраці.

3.5. Практичний проєкт або ініціатива — що реалістично реалізувати?

12 відповідей із 16; 15 пропозицій

Кластер	Конкретні пропозиції учасників
Енергетика	Альтернативна енергетика • Гідроенергетика • LNG-термінали • Учасники в розвитку інфраструктури, гідроенергетика • Ринкові практики у сфері енергетики • Зелені рішення для міст і енергетики • Створення інтегрованих кластерів у сфері логістики й енергетики
Агро та технології	IT hubs, agriculture innovation • R&D дослідження, peer-to-peer обмін знаннями • Спільні міждержавні проєкти • Оцінка потреб в ЦА та Україні для спільних проєктів
Довкілля та сталість	Просування зелених ініціатив • Needs-Based assessment • Зелені рішення
Загальні формати	Joint project • Спільні дослідницькі проєкти

4. Висновки та консенсусні позиції

Четвертий стратегічний діалог зафіксував найвищий рівень предметності та взаємного інтересу в усій серії. Консенсусні позиції:

- Енергетика є безумовним пріоритетом — і водночас найбільш конкурентним полем. Росія вибудувала системну модель енергетичної залежності ЦА через КТК, атомні проєкти та поставки вуглеводнів. Відповідь України — альтернативна енергетика, водневий коридор та трансфер технологій у напрямку ЄС.
- Продовольча безпека є природною нішею для партнерства: конкурентні профілі України та ЦА не перетинаються, а доповнюють один одного. Спільні агропромислові кластери з виходом на ринок ЄС — найбільш реалістична модель практичної реалізації.
- Водний менеджмент є критичним і недооціненим напрямом. Аральська криза та наростаючий водний дефіцит створюють запит на нові технологічні та інституційні рішення, де Україна може запропонувати реальну експертизу.
- Головний бар'єр — не брак коштів, а брак інституційної та політичної координації. Жоден учасник не назвав «інвестиції та фінансування» критичним фактором No.1. Це означає, що пріоритетом є створення інституційних платформ, а не пошук фінансування.
- Геополітичний тиск Росії визнається учасниками відкрито — «influence of russia», «putin», «russia» названі в опитуванні тричі поруч. Це свідчить про зростання усвідомлення необхідності диверсифікації партнерств.

5. Рекомендації

5.1. Для урядів та профільних міністерств

- Ініціювати міжурядові переговори у форматі С5+Україна щодо створення спільної платформи з управління водними ресурсами та модернізації іригаційної інфраструктури — як першочергового проєкту з очевидним гуманітарним і економічним виміром.
- Включити перспективу водневого партнерства Україна–ЦА до переговорів з ЄС у рамках Зеленої угоди: Центральна Азія як виробник, Україна як транзитний хаб — реалістична модель для горизонту 2030–2035 рр.
- Розробити двосторонні програми підтримки розвитку відновлюваної енергетики в країнах ЦА із залученням українських технологічних компаній як альтернативу проєктам «Росатому».

5.2. Для міжнародних партнерів та донорів

- Підтримати розробку комплексної оцінки потреб у сфері енергетики, продовольчої безпеки та водного менеджменту між Україною та країнами ЦА (Needs-Based Assessment) — як аналітичну основу для конкретних проєктних заявок.
- Фінансувати пілотні спільні інфраструктурні проєкти у сфері відновлюваної енергетики та точного зрошення — з використанням механізмів ЄС (Global Gateway, ЄБРР, ЄІБ).
- Підтримати ініціативи з цифровізації систем водного управління у ЦА із залученням українських IT-компаній як технологічних партнерів.

5.3. Для експертного та аналітичного середовища

- Розробити порівняльний аналіз енергетичних моделей Росії та України у ЦА: умови, залежності, ризики та альтернативи — для використання в адвокаційній роботі та переговорах.
- Організувати спільні технічні робочі групи по кожному з трьох секторів (енергетика, агро, вода) з представниками України та країн ЦА для розробки конкретних проєктних пропозицій.

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у межах проєкту «Європа – Центральна Азія: діалог без кордонів».

Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково збігається з позицією Міжнародного фонду «Відродження».